

Lakástörténet 5.

Tíz év alatt hatszázezer lakás

Az ország romhalmaz volt. Idézzük újra a költőt, aki sirató sorokat vetett a papírra *egy megölt pesti bérház emlékére*: „... a tető is bedőlt, eső csurog a szétvágott szobákba, / olyan egyhangúan zizeg, akár a vén koldusok halk mormolása. / Nézem az árva falakat —, s szívem az égre lázad... / Ezerkilencszáznegyvennégy... A légiakna / kettészelt egy régi házat...”

Szomorú romhalmaz

A lakóházak több mint 70 százaléka sérült meg a háború alatt Budapesten, 21 ezer épület omlott össze felépíthetetlenül. Egy 1945-ös gyorszámlálás adatai szerint a fővárosban 88 és fél ezer lakás vált használhatatlanná, a helyreállítás *esetleges* lehetőségével, 26 ezerre tette a statisztika azoknak a lakásoknak a számát, amelyek teljesen megsemmisültek. A legsúlyosabb veszteség a második kerületet érte.

A vidéki városokban hasonlóan nagyok voltak a károk. *Debrecen* lakóépületeinek csaknem 50 százaléka sérült meg vagy omlott össze. A *szolnoki* lakások 42 százaléka vált romossá, összesen 3276 lakóház.

Ezt kapta tehát a népi hatalom súlyos *örökségként* a népellenes háborútól, tetézve a megmaradt tömegek leromlott állapotával és tetézve azzal az évszázados építési bűnözéssel, amelyik rossz, ma már lakásként sem emlegethető bérházi nyomortanyákat, fa barakksorokat, szegénytelepeket hozott létre tömegesen.

A májusi program

Mi volt az első tennivaló? Az *újjáépítés*.

Valóságos demokratikus tömegmozgalom forró lelkesedésével takarították az emberek a romokat és állították ország-szerte helyre a lakásokat. A demokratikus kormányzat első intézkedései között méltányos lakbéréket állapított meg, lehetővé téve a nagycsaládos, kiskeresetűek beköltözését jobb minőségű lakásokba. *Lakásnormákat* vezettek be az igazságosabb elosztás érdekében, a nagy lakások jelentős részét műszaki megosztással felparcellázták, a helyreállított lakásokat a rászorultak foglalhatták el.

A Magyar Kommunista Párt *május 9-i programnyilatkozatában* jelentős társadalmi, állami feladatként jelölte meg a lakásviszonyok állandó javítását. A felszabadulás utáni első három esztendőben a *sérült lakások 94 százalékát* állították helyre Magyarországon, és szinte csodával határos módon még 80 ezer új lakás felépítésére is tellett a kifosztott, meggyötört ország erejéből.

Nem egészen reálisan

A szocialista építés első ötéves terve jelentős előiránnyal fejezte ki azt az alapvető elvet, hogy a lakáskérdés megoldása *az egész társadalom ügye*, s nem csupán egyesek, magánosok problémája. Túlságosan *merész* is volt az előirányzat, amelyik öt év alatt 180 ezer lakás építését tervezte 1950-től 1954-ig, tehát öt évvel a háború befejezése után. Egy év elteltével ezt a számot tovább emelték 220 ezerre. A teljesítés elmaradt az eredeti előiránnyal is, a tervidőszak alatt 150 ezer lakás épült fel. A kormányzat nem számolt reálisan a népgazdaság teherbírással, építőiparunk sem tudta pótolni azt a műszaki elmaradottságot, amelyet örökölt. A gyors iparosítás következtében igen nagy mértékben növekedett a városi lakosság. Volt ugyan határozat arra, hogy az állami építkezések mellett ösztönözni kell a családi házak építésének mozgalmát is, de akkor ezt sem gyakorlati intézkedések, sem a politikai közfelfogás nem támogatta. Nem nagyon „illett” akkoriban saját házat építeni, birtokolni. Az első ötéves terv teljesítménye így is elismerésre méltó, a lakásnövekedés évi átlaga meghaladta a Horthy-rendszer évenként 30 ezer lakást építő átlagát.

A lakásépítés a következő években némiképpen meggyorsult, de igazán lendületes tempót csak az 1957 utáni években tapasztaltunk. Az ellenforradalom leverése után az első nagyobb akció a 10 ezer *bányász* lakás felépítése volt, amely ott-hozh juttatta azokat a bányászokat, akik annakelőtte ingáztak, vagy akiknek nem volt lakásuk.

A 15 éves terv

Az állami lakásépítés mellett, a kormány különböző intézkedésekkel ösztönözte a magánépítkezéseket, virágzásnak indult a szövetkezeti, az öröklakásos, a társasház és a vállalati lakásépítés is.

Ezerkilencszázhatvanban sokkal jobb lakásmutatóink voltak, mint 1949-ben, pedig erre az időre már *megváltoztak a családi és a lakossági igények*: összkomfortos, jól felszerelt, legalább kétszobás lakások jelentették alapfokon is a lakást. *Szétaprózták a családok is*. „A lakásépítés és lakásgazdálkodás időszerű kérdéseiről” című Kossuth-kiadvány írja erről: „Az 1960. évi családösszetétel mellett minden ezer lakos számára 27-tel több lakásra volt szükség, mint az 1949. évi összetétel mellett. Csupán ez az egy tényező 1949—1960 között 270 ezerrel növelte a lakásszükségletet, a népesség számának növekedése és az elavult lakások megszűnésén túl.” Rendkívül nehezítette — s nehezíti még ma is a lakásépítést —, hogy városaink kivétel nélkül *elavult közműhálózatot* örökölték, illetve vidéki városaink nagy része nem is rendelkezett az alapközművekkel.

A nehézségek ellenére 1960-ban már kidolgozhattak egy átfogó tervezetet, a *15 éves lakásfejlesztési tervet*, amely erre az időszakra *egymillió lakás* építését irányozta elő. Gazdasági, pénzügyi okok miatt a résztervek később némiképp módosultak. Figyelembe kellett venni mind a második, mind a harmadik ötéves tervnél az építőipar korszerűsítésének, az új technológia bevezetésének, a panelesítés terjesztésének tennivalóit, a közművesítéssel kapcsolatos feladatokat.

A második és harmadik ötéves terv időszakában a reális pénzügyi lehetőségeknek megfelelően terveztek és építettek hazánkban. A második ötéves terv végeredménye 102 567 állami, és 179 789 magánlakás-építés volt. A *harmadik ötéves tervben* szintén a magánérből történő építkezés van még túlsúlyban. A várható 1970-es évi eredménnyel együtt 318 ezer lakás épül fel ebben az időszakban — közöttük 211 128 magánlakás. Az elavult, megszűnő lakások száma körülbelül 85 ezer lesz, ezt leszámolva is teljesítjük a tervet. A 15 éves program első tíz évében az előirányzatnak megfelelően 600 ezer új lakással növekszik hazánk lakásállománya.

Soltész István

(Következik:

MIT AD A 15 ÉVES PROGRAM?)